Olli Mäenpää
7.12.2016

Perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys laeiksi terveydenhuoltolain ja sosiaalihuoltolain muuttamisesta (HE 224/2016 vp) – STM:n täydentävä lausunto 25.11.2016

Riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut

Ehdotetun sääntelyn keskeisenä sisältönä on terveys- ja sosiaalipalvelujen järjestämisen tiivistäminen ja erityisosaamisen keskittäminen, mitä STM:n täydentävässä lausunnossa korostetaan. Perustuslaki ei aseta estettä tällaiselle palveluja tuottavien toimipisteiden keskittämiselle, mikäli sillä voidaan turvata jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut perustuslain 19 §:n 3 momentissa edellytetyllä tavalla ja samalla otetaan asianmukaisesti huomioon keskittämisen vaikutukset muihin relevantteihin perusoikeuksiin.

Palvelujen laatu ja toimivuus voidaan täydentävän lausunnon mukaan turvata esimerkiksi kahdessatoista palvelupisteessä. Palveluja tiivistävän sääntelyn voidaan katsoa palvelupisteiden määrän osalta mukautuvan sosiaali- ja terveyspalveluja määrittelevien perusoikeuksien asettamiin vaatimuksiin.

Kielelliset oikeudet ja vaihtoehtoiset aluejaotukset

Julkisen vallan on perustuslain 17 §:n 2 momentin mukaan huolehdittava suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan, jolloin yhteiskunnallisiin tarpeisiin on perusteltua lukea kuuluviksi myös perusoikeutena turvatut riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Lisäksi hallintoa järjestettäessä tulee perustuslain 122 §:n mukaan pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan.

STM:n täydentävässä lausunnossa tuodaan esiin johtopäätöksinä kielellisten vaikutusten arvioinnista, että ”[r]uotsinkielisen väestön kielellisten oikeuksien kannalta Vaasa olisi selvästi parempi ratkaisu ja että muut vaihtoehdot eivät ole samalla tavoin kaksikielisiä. Lisäksi hallituksen esityksen ratkaisumallin heikkoutena on, että yksikään laajaa ympärivuorokautista päivystystä ylläpitävä maakunta ei

olisi enemmistökieleltään ruotsinkielinen, mikä ei ole hyvä asia ruotsinkielisen väestön kielellisten oikeuksien kannalta.”

Tämä STM:n arvio mukautuu asianmukaisesti perustuslakivaliokunnan käytännössä vakiintuneeseen vaatimukseen, jonka mukaan ”jos hallinnollisesti toimiva aluejako on mahdollista määritellä useilla vaihtoehtoisilla tavoilla, perusoikeuksien turvaamisvelvollisuus edellyttää, että niistä valitaan vaihtoehto, joka parhaiten toteuttaa kielelliset perusoikeudet.” (PeVL 21/2009 vp, s. 3; PeVL 67/2014 vp, s. 14). STM:n täydentävän lausunnon voidaan katsoa puoltavan lausunnossa mainitun Vaasan valitsemista kiireellisen päivystyksen toteuttamisvaihtoehdoksi.

Yhdenvertaisuus

STM:n täydentävässä lausunnossa esitetään näkökohtia myös perustuslain 6 §:ssä turvatun yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Lausunnon mukaan hoidon laadun mittareilla ei ole kokonaisuudessaan osoitettavissa eroa lausunnossa tarkasteltujen keskussairaaloiden välillä (vertailun 9. kohta). Palvelujen käyttäjien kannalta arvioituna vertailu keskussairaaloiden välillä ei siten näyttäisi osoittavan olennaisia eroja terveyspalvelujen kannalta. Tätä voidaan pitää perustuslain 19 §:ssä määriteltyihin terveyspalveluihin kohdistuvien perusoikeuksien yhdenvertaisen turvaamisen kannalta olennaisena havaintona. Lisäksi tämä arvion tulos osaltaan perustelee kielellisten perusoikeuksien toteutumisen kannalta STM:n parhaaksi vaihtoehdoksi arvioiman kiireellisen päivystyksen toteuttamisvaihtoehdon valitsemista.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen alueellinen organisointi vaikuttaa välttämättä myös palvelujen saavutettavuuteen ja sitä kautta palvelujen yhdenvertaiseen saatavuuteen. Hallituksen esitykseen sisältyy aluejakoja, joissa saavutettavuus näyttäisi etenkin etäisyyden kannalta olevan olennaisesti eriarvoisempi kuin STM:n täydennetyn lausunnon kohteena olevalla alueella. Yhdenvertaisuuden kannalta arvioituna kiireellisen päivystyksen keskittämisestä aiheutuvia saavutettavuuseroja ei kuitenkaan 12 alueella voitane pitää perustuslain vastaisina.

Oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen

STM:n täydentävässä lausunnossa viitataan myös perustuslain 7 §:ään, joka koskee oikeutta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Terveys- ja sosiaalipalvelujen hallinnollisessa organisoinnin valtiosääntöisessä arvioinnissa perustuslain 7 §:n merkitys liittyy lähinnä siihen, että etäisyyksien pituus vaikuttaa etenkin ihmisten henkeä ja terveyttä uhkaavissa tilanteissa palvelujen saavutettavuuteen. Tämä on tärkeä näkökohta etenkin kiireellisessä päivystyksessä, mutta täydentävän lausunnon kohteena olevalla alueella tämä näkökohta ei sinänsä estä kielellisesti parhaan vaihtoehdon toteuttamista.